

Öğrencilerde Şiddet İçerikli Tutumların Oluşmasına Etki Eden Faktörlerin Engellenmesinde Sosyal Bilgiler Dersinin Rolü

The Role of Social Sciences Lessons in Preventing Factors which Cause Appearing of Violent Behaviours in Students

Özlem Bektaş ÖZTAŞKIN
Erzincan Üniversitesi Refahiye
Meslek Yüksekokulu
ozlemteba@hotmail.com

Rıdvan KÜÇÜKALİ
Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Felsefe Bölümü
kucukali1960@hotmail.com

ÖZET

Bu çalışmada sosyo-kültürel etkiler kapsamında, çok sayıda değişkenlerden etkilenerek okullarda ortaya çıkan şiddet tiplerinin altında yatan faktörler, şiddetin gerçekleştiği yerler, sebepleri ve etkilerinin Sosyal Bilgiler öğrencilerine yansımaları, özellikle öğrenenlerin eğitimiyle ilgili çözümler boyutundan Sosyal Bilgiler dersinin önemi tartışılmıştır. Araştırma survey metoduyla yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini Erzurum Merkez, Yakutiye, Palandöken, Aziziye ilçelerinde 20 ilköğretim okulunda öğrenim gören 500 öğrenci oluşturmuştur. Verilerin analizinde frekans ve yüzde dağılımı, aritmetik ortalama ve standart sapmadan yararlanılmıştır. Verilerde, bağımsız değişkenin iki düzeyli olduğu durumlarda t testi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda Sosyal Bilgiler dersinin, öğrencilerin şiddete karşı tutumlarının yapılanmasında ve şiddet davranışlarının engellenmesinde önemli bir rolü olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Şiddet, Sosyal Bilgiler, okul

ABSTRACT

This article discusses the importance of the social studies course within the context of social and cultural influences and from the perspectives of the factors underlying the types of violence caused by a number of variables in the schools; the reflections of the areas, reasons and impacts of violence on social studies student; and, the solutions to the education of the learners. The research was done according to the survey model and at twenty schools in Erzurum city. The participants of the study were 500 students in 20 schools. The data were analysed with SPSS. The data analysis was done with the following: Frequency Analysis, Descriptive Statistics and Independent Samples T-Test. Qualitative data were analysed with frequency analysis. The results of the study showed that the social studies lesson has a remarkable effect on the structuring of students' perception of violence.

Keywords: Violence; social studies; school

1. Giriş

Günümüz toplumlarında şiddet çözülmesi gereken acil bir sosyal problem olarak dikkati çekmektedir. Toplumun hemen hemen her kesiminde şiddetin değişik biçimlerde uygulandığını görmekteyiz. Bu durum karşısında yetkililerin

şiddetin önlenmesi için acilen bir takım önlemler alması gerekmektedir. Özellikle de geleceğimiz olan öğrencilerimizi yetiştirdiğimiz okullarımızdan öncelikli olarak işe başlamamız gerekmektedir(Kimmel, Mahler, 2003). Bu problem sadece bizim ülkemizde değil bir çok ülkede “*kamu halk krizi*” ve “*sosyal bulaşma*” olarak ele alınmaktadır.(Goldberg, vd., 2009; Mathews, Dempsey, Overstreet, 2009). Şiddet, tanımı karmaşık, çok boyutlu sosyal bir problemdir. Genel olarak okulda şiddet; korku, yaralanma, eziyet, zarar veren fiziksel ve fiziksel olmayan davranış olarak ele alınmaktadır. Pek çok çalışmada “*umutsuzluk ve mutsuzluğa yola açan, kişisel gelişimi zedelemeye ve zedelenmeye meydan veren ve okul ortamında intizamı bozan*” davranış olarak rapor edilmektedir.(Bell, 2001).

Okul içerisinde birçok şiddet biçimine rastlanmaktadır. Okulda şiddet kavramı çocukların kendilerini geliştirmelerini engelleyen, okulun araç ve gereçlerine zarar veren, arkadaşlarını tehlikeli durumlara düşüren, suça yönelik eylemleri ve saldırıları işaret etmektedir. Şiddet hem uygulayan hem de uygulanan açısından ele alınması gereken bir davranıştır. Çünkü şiddete başvuran ile şiddete maruz kalanın durumlarını ayrı ayrı ele almak gerekmektedir. Şiddete uğramış çocukların ruh sağlığı açısından olumsuz davranışlar sergiledikleri bilinmektedir. Özellikle çocukluk döneminde ortaya çıkan saldırganlık içeren davranışlar, toplum sağlığı açısından önemli problemler içermektedir. Çocuklardaki saldırgan davranışlar eğer önlem alınmazsa uzun yıllar devam etme eğilimi gösterirler. Çocukların sosyal ve akademik başarılarının olumsuz yönde etkilenmemesi için bu olumsuz etkilere neden olacak davranışların ortadan kaldırılması için gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir. Çünkü şiddet kurbanı çocuk ve ergenler, anksiyete ve depresyon, fobiler, temas bozukluğu ve özellikle travma sonrası stres bozukluğu yaşamaktadırlar(Uzbaş, 2009).

Okullarda şiddet olaylarının artması ile en çok gündeme gelen kavramların başında zorbalık gelmektedir. Zorbalık, yaşça daha büyük ya da fiziksel olarak daha güçlü olan çocukların kendilerinden daha güçsüz olan çocukları sürekli olarak hırpalaması, eziyet etmesi ve rahatsız etmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Zorba öğrenciler, söz ve eylemleriyle diğer öğrencileri korkutmakta, sahip olmaları gereken özgür öğrenme haklarını ellerinden almakta, dolayısıyla diğer çocukların kendilerini okulda güvensiz hissetmelerine neden olmaktadır. Zorbalığa uğrayan öğrencilerde; kaygı, kızgınlık, çaresizlik duyguları, okula gitmek istememe ve bazı kronik hastalıkların baş göstermesi hatta intihara kalkışmaları bile gözlemlenmiştir. Ayrıca öğrencilerde başarının düşmesine ve özgüven yetersizliklerine neden olduğu tespit edilmiştir(Çalık, vd., 2010).

Şiddet kapsamında tipik olarak mağdurlar; zayıf, endişeli ve şiddete karşı negatif tutum takınmaktadırlar. Zorbalarsa; agresif, itici, fiziksel güç, şiddet eğilimli bir tavır ve saldırgan olma eğilimindedirler. Her iki grubun içerisine giren kişiler, akran ilişki sorunları, eşzamanlı ve gelecekte psikolojik ve psikosomatik belirtiler gösterdiği durumlarda psikiyatrik hizmetlere

yöneltmelidirler(Liang, Flisher, Lombard, 2007). Çocukların şiddete maruz kalmaları duygu düzenleme becerilerinin gelişimine zarar verebilir. Olumsuz etkilere maruz kalma ve zarar görme, çocuklarda hasarlı duygu düzenlemesine ve duygusal duyarsızlaşmaya neden olabilir ki, normal olarak empatik mukabele, muhtemelen saldırgan veya şiddet içeren davranış olasılığını arttıracaktır(Funk, Baldacci, 2004).

Her ülkede olduğu gibi ülkemizde ve okullarımızda da bir takım şiddet olaylarına rastlanmaktadır. Bu durumlarda okullarımızdaki öğrenciler ya rehber öğretmene ya da disiplin kuruluna sevk edilmektedir. Ancak bu olayları önlemek büyük ölçüde öğretmen ve yöneticilerin elindedir. Çünkü okulda ve sınıfta demokratik bir havanın oluşturulması, öğrenci- öğretmen- yönetici arasında sürekli iletişimin sağlanması, yaşanan sorunların giderilmesi, bu problemleri en aza indirecektir(Yüksel, 2003).

Son zamanlarda okullarda yaşanan şiddet olaylarındaki artışlar herkesi rahatsız edecek boyutlara ulaşmıştır. Öğrencilerin birbirleriyle olan sorunlarının şiddet içerikli yöntemlerle çözmeye çalışmaları okullarda alınacak tedbirlerin ne kadar önemli olduğunu bir kez daha ortaya koymuştur. Bu noktada okulların temel misyonlarından birisinin öğrencileri istenmeyen davranışlardan ve modellerden uzak tutarak onların birbirleriyle barışçı bir şekilde yaşamalarını sağlamak olduğu daha da önem kazanmıştır(Koruklu, 2006). Bunun içinde toplum içerisinde var olan bütün kurumlar ve bilim dalları, bu tür problemleri ortadan kaldırmak için ortak bir takım çözümler bulmak, derhal ortak bir takım projeler oluşturmak zorundadırlar(Duman, 2010).

Çocukların özellikle güven içerisinde olmaları gereken ev, okul, oyun parkı gibi yerlerde kronik olarak şiddete maruz kaldıkları, şiddetin düzeyi düşük bile olsa, bu tür etkenlerin sosyal gelişimlerini olumsuz yönde etkilediği bilinmektedir. Ayrıca, toplumsal şiddetin tesadüfi olsa da aileler ve çocuklar üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır. Özellikle de onların güvenlik duyguları üzerinde bozucu olduğu gözlenmektedir. Son yıllarda ülkemizde yapılan araştırmalar ve medyaya yansıyan haberler, şiddet olaylarının çocuklar ve ergenler arasında yaygın bir sorun olduğunu ve bu olayların giderek arttığını göstermektedir. Ancak, ülkemizde çocukların şiddete ne derecede maruz kaldıklarını gösteren, ülke genelinde yapılmış, az sayıda büyük çaplı araştırma bulunmaktadır(Yıldız, Sümer, 2010).

Bu bağlamda başta Sosyal Bilgiler dersi olmak üzere ilköğretim programlarındaki çeşitli dersler aracılığıyla çocuklara temel vatandaşlık hak ve sorumlulukları kavratılmalı ve toplumla, bireylerin hangi davranışları yapmaları, hangilerini yapmamaları gerektiği konusunda onları geliştirecek etkinliklere yer verilmelidir. Ayrıca okuldaki şiddet olaylarını engellemek için okul-aile işbirliği gerçekleştirilmeli, bu işbirliği çerçevesinde uzman kişilerin görüşlerine başvurularak okul yönetimi, öğretmenleri ve aileler bilgilendirilmelidir(Deveci, Karadağ, Yılmaz, 2008).

1.2.Amaç

Bu araştırmanın amacı “Öğrencilerde Şiddet İçerikli Tutumlarının Oluşmasına Etki Eden Faktörlerin Engellenmesinde Sosyal Bilgiler Dersinin Rolünü” belirlemektir. Bu doğrultuda okul ve sınıf uygulamalarında Sosyal Bilgiler dersinin öğrenci görüşlerine dayanarak etkisi ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Başlıca şu soruların yanıtları aranmıştır;

- 1.Okul içinde gerçekleşen şiddet durumlarının önlenmesine Sosyal Bilgiler dersinin desteği var mıdır?
- 2.Ailelerin öğrencilerde şiddet eğilimli bireyler yetişmesinde etkisi nedir?
- 3.Okul içinde gerçekleşen şiddet durumlarının önlenmesinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin rolü nedir?
- 4.Şiddet içerikli medya, internet teknolojisi, ders ve kitapları ve müfredat faktörlerinin rolü nedir?

1.3.Yöntem

Gerekli olan veriler “Öğrencilerde Şiddet İçerikli Tutumlarının Oluşmasına Etki eden Faktörlerin Engellenmesinde Sosyal Bilgiler Dersinin Rolünü” ortaya koyan anket yardımı ile toplanmıştır. Araştırma soruları 2009–2010 güz döneminde okul yönetimlerine verilerek, Sosyal Bilgiler dersi öğretmeni gözetiminde onlardan okullardaki 6,7. sınıf öğrencilerine dağıtılmaları istenmiştir. Tamamlanan anketler bir hafta sonra toplanmıştır. Sonuçlar betimsel istatistik yöntemleri kullanılarak değerlendirilmiştir.

1.4.Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2009–2010 eğitim-öğretim yılında Erzurum Merkez Aziziye, Palandöken, Yakutiye ilçelerinden random yöntemi ile seçilmiş düşük, orta ve yüksek sosyo- ekonomik çevrelerde yer alan 20 ilköğretim okulu oluşturmaktadır. Araştırma anketleri bu ilköğretim okullarında öğrenim gören 555 öğrenciye dağıtılmış 500 anket değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin %44,2’si kız, %55,8’i erkektir. Öğrencilerin %45’i 6.sınıfta, %55’i 7.sınıfta öğrenim görmektedir.

1.5.Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama aracı olarak “Öğrencilerde Şiddet İçerikli Tutumlarının Oluşmasına Etki eden Faktörlerin Engellenmesinde Sosyal Bilgiler Dersinin Rolünü” belirlemeyi amaçlayan bir ölçek kullanılmıştır. Ölçeğin hazırlanmasında birinci aşamada konuyla ilgili İngilizce ve Türkçe literatür incelenmiş, ikinci aşamada uygulama içinde olan öğretmenlerin ve öğrencilerin görüşlerine başvurulmuştur. Şiddet ile ilgili sorunların tespit edildiği çeşitli illerin “Riskli Yaşam Şartlarında Koruma, Önleme ve Müdahale Hizmetleri Strateji ve Eylem Planları raporları incelenmiştir(Adıyaman, Ankara, Batman, Bayburt, Bursa, Çanakkale, Diyarbakır, Elazığ, Giresun, İçel(Mersin), İstanbul, İzmir, Karaman, Malatya, Ordu, Sakarya, Samsun, Osmaniye, Uşak, Yozgat)”,

Üçüncü aşamada toplanan bilgiler ışığında ölçme aracında özellikle yer alabilecek maddeler tespit edilmiş, tespit edilen etkenler maddelere dönüştürülerek ölçek taslağı hazırlanmıştır. Araştırmada yer alan öğrenci anketi 38 farklı sorudan oluşmaktadır ve sorular tek bölümde sunulmuştur(N=500). Maddelerin (Cronbach's alpha) değerleri ,727'dir. Anket maddeleri Cronbach's alpha değeri 0.60≥ olduğu için güvenilirlerdir.

1.5.Verilerin Analizi

Toplanan verilerin çözümlenmesine geçilmeden önce, anketler tek tek incelenmiş, eksik ve hatalı doldurulan 55 anket geçersiz sayılarak değerlendirilmeye alınmamıştır. Böylece değerlendirme 500 anket üzerinden yapılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde, Likert tipi 5'li derecelendirme ölçeği kullanılmıştır. Öğrencilerin verdikleri yanıtların puanları, "kesinlikle katılmıyorum"(1), "katılmıyorum"(2), "kararsızım"(3), "katılıyorum"(4) ve "kesinlikle katılıyorum"(5) olarak puanlanmıştır.

Araştırma da elde edilen verilerin istatistiksel çözümlenmeleri SPSS programı ile yapılmıştır. Analizlerde öncelikle Sosyal Bilgiler dersinin öğrenciler üzerindeki etkisinin hangi alanları kapsadığı belirlenmiş, daha sonra bu davranışlara ilişkin öğrenci görüşleri bazı değişkenlere göre analiz edilmiştir. Verilerin analizinde frekans ve yüzde dağılımı, aritmetik ortalama ve standart sapmadan yararlanılmıştır. Veriler, bağımsız değişkenin iki düzeyli olduğu durumlarda t testine tabi tutulmuştur.

2.Bulgular

Bu kısımda elde edilen verilere göre Sosyal Bilgiler öğretmenlerine göre; Sosyal Bilgiler dersinin öğrencilerin şiddet algılarına etkilerine ilişkin görüşleri tablolaştırılarak yorumlanmıştır.

Tablo 1: Öğrencilerin şiddet durumlarına ilişkin görüşleri

	Maddeler	SS	$\bar{x}$
1	Kesici yaralayıcı aletleri okula getirmemem hususunda Sosyal Bilgiler öğretmenim gerekli uyarılarda bulunmaktadır.	1,04	4,14
2	Arkadaşlarım arasında oluşmuş gruplaşmalar sorun oluşturmaktadır.	1,20	2,87
3	Okul çevresinde olumsuz davranış sergileyen gruplar (çete vs) hakkında Sosyal Bilgiler derslerinde gerekli uyarılarda bulunmaktadır.	1,20	3,57
4	Sokakta çalıştırılan öğrencilerle çatışma yaşamaktayım.	1,25	2,46
5	Sosyal Bilgiler derslerinde şiddet ile ilgili kitapçık, broşür hazırlanarak dağıtımı yapılmaktadır.	1,15	2,18
6	Sosyal Bilgiler derslerinde öğrenciler şiddeti önlemeye yönelik sınıf ve okul içi sosyal faaliyetlere katılımı sağlanmaktadır..	1,17	3,56
7	Bazı arkadaşlarım birbirlerine lakap takma veya küçük düşürücü hakaret ve küfürler söylemektedirler.	1,12	3,97
8	Derslerinde başarı sağlayamayan ve fiziksel üstünlüğü olan arkadaşlarım fiziksel gücünü kullanma eğilimindedirler.	1,14	3,46
9	Sosyal Bilgiler ders kitaplarında şiddet ile ilgili bölümlerde	1,07	3,70

	öğretmenim gerekli açıklamalar yapmaktadır.		
10	Sosyal Bilgiler öğretmenim saldırganlık ve zorbalıkla ilgili bilgilendirilmeleri sağlamaktadır.	1,35	2,94
11	Okulumuzun pansiyon, okul bahçesi, kantin, atölye, laboratuvar, yemekhane, tuvaletler, okul eklentileri, okul servis araçlarının bekleme yer ve birimlerde denetimleri yeterlidir.	1,18	2,43
12	Okul güvenliğinin kontrol edilebilmesi için gerekli tedbirler alınmaktadır.	1,34	3,04
13	Okul kuralları belirlenirken görüşlerim alınmaktadır.	1,30	2,61
14	Televizyonda şiddet içerikli film ve dizilerin varlığı beni olumsuz etkilemektedir.	1,12	3,78
15	Sosyal Bilgiler öğretmenim şiddet gösteren öğrencilere yönelik çalışmalar yapmaktadır.	1,02	3,74
16	Okulumuz programlarının içerisine öğrencilerin iyi birer vatandaş olmalarını sağlayacak eğitimleri yerleştirmiştir.	1,16	3,50
17	Görsel basında (televizyon, gazete, sinema vs) şiddetin engellenmesine yönelik olarak tv programlarının hazırlanması gerekmektedir.	1,07	3,93
18	Mafya içerikli sinema ve dizilerde ki kahramanlar beni etkilemektedir.	1,12	3,66
19	Okulumuzda öğrenci günleri oluşturularak, sorunu olan öğrencilerin okul müdürü, rehber öğretmen veya öğretmenleriyle birebir görüşme yapma fırsatı verilmektedir	1,32	3,14
20	Okuldaki herkesin okulu sahipleneceği ve orada olmaktan hoşlanacağı bir atmosfer bulunmaktadır.	1,20	3,75
21	Okullarda krize müdahale ekibi oluşturulmakta ve gerekli müdahale planları hazırlanmaktadır.	1,22	3,20
22	Öğrencilerin kendi aralarında birbirlerine lakap veya küçük düşürücü hakaret ve kötü sözlerin engellenmesine yönelik rehber öğretmenim gerekli uyarı ve yardımlarda bulunmaktadır.	1,24	3,63
23	Başarısız olduğum derslerde başarısızlığımın nedenleri araştırılmaktadır ve bu konuda öğretmenlerim tarafından gerekli çalışmalar yapılmaktadır.	1,30	3,62
24	Öğrenci sosyal kulüplerinin çalışmaları son derece aktiftir.	1,41	2,98
25	Annem ve babam bana şiddet uygularlar.	1,24	1,90
26	Ailem sorunlarımla ilgilenir.	1,26	2,03
27	Annem ve babam benim yanında birbirlerine şiddet uygulamaktadır.	1,32	2,10
28	Ailemde maddi imkânsızlıklardan kaynaklanan sorunlar bende öfke oluşturur.	1,32	2,07
29	Okul içi iletişimdeki güvenin iyi ve güvenli olması okulun genel havasına yansımaktadır ve problemlerin çözümünü kolaylaştırmaktadır.	1,18	3,46
30	Okulumuzun tutumu öğrencilerin başarılarını ve davranışlarını daha iyi hale getirmek üzerine kuruludur.	1,25	3,12
31	Sosyal Bilgiler öğretmenim öğrencilerin sosyal ve duygusal ihtiyaçlarını da karşılamaya önem verir.	1,20	3,51
32	Sosyal Bilgiler derslerinde bütün çocuklara eşit şekilde davranılır ve eşit sorumluluk verilir.	1,33	3,23
33	Sınıf içinde ya da okul içinde arkadaşları ile eşit sorumluluklar almayan, farklı davranılan çocuklar şiddet davranışları göstermekte ya da şiddetin hedefi olabilmektedirler.	1,50	3,12
34	Sosyal Bilgiler öğretmenim şiddet gösteren öğrencilerin velilerini çocukları hakkında bilgilendirmektedir.	1,23	3,71

35	Okulumuz problemi iyi bilen ve bu problemi çözmek için bilgiler toplamış ve bunları değerlendirmiş bir okuldur.	1,14	3,69
36	Sosyal Bilgiler öğretmenim öğrencilere iyi bir vatandaş olmalarını sağlayacak eğitimler vermektedir.	1,18	3,92
37	İnternet kafelerde ya da herhangi bir yerde internette kavga-dövüş içerikli oyunlar oynamam.	1,28	2,11
38	Şiddet içerikli film ve dizileri izlemem.	1,32	2,20

Tablo 1 de ankete katılan öğrencilerin verdikleri cevapların aritmetik ortalama ve standart sapma dağılımları verilmektedir. Tabloda yer alan

maddelerin toplam aritmetik ortalaması $\bar{x}=3,16$ 'dır. Tabloda yer alan 1.(%45), 7.(%41), 17.(%36), 20.(%34,2), 22.(%30), 23.(%35), 33.(%26,2), 34.(%34) maddelerine "kesinlikle katılıyorum", 6.(%32), 9.(%34,8), 14.(%34,2), 15.(%36,4), 16.(%26,8), 18.(%33), 35.(35,2), 36.(%33,4), 31.(%29), maddelerine "katılıyorum", 2.(33,4), 3.(%28,8), 8.(%36,4), 10.(23,8), 12.(24,2), 19.(%24,6), 21.(%28,2), 24.(%22,4), 29.(%33,6), 30.(27,2), 32.(%25,2) maddelerine "kararsızım", 5.(%34,8), 11.(%33,4), 13.(%31,2), maddelerine "katılmıyorum", 4.(%29), 26.(47), 27. (44,8), 28. (48,6), 37. (42,6), 38. (38,6), 25.(%51,8) maddelerine "kesinlikle katılmıyorum" olarak cevap vermişlerdir.

Öğrenci görüşlerine ait en düşük değerler; 2.maddede "Arkadaşlarım arasında oluşmuş gruplaşmalar sorun oluşturmaktadır($\bar{x}=2,87$), 4.maddede "Sokakta çalıştırılan öğrencilerle çatışma yaşamaktayım.($\bar{x}=2,46$)", 5.maddede "Sosyal Bilgiler derslerinde şiddet ile ilgili kitapçık, broşür hazırlanarak dağıtımı yapılmaktadır($\bar{x}=2,18$)", 10.maddede "Sosyal Bilgiler öğretmenim saldırganlık ve zorbalıkla ilgili bilgilendirilmeleri sağlamaktadır($\bar{x}=2,94$)", 11. maddede "Okulların pansiyon, okul bahçesi, kantin, atölye, laboratuvar, yemekhane, tuvaletler, okul eklentileri, okul servis araçlarının bekleme yer ve birimlerde denetimleri yeterlidir.($\bar{x}=2,43$)", 13. maddede "Okul kuralları belirlenirken görüşlerim alınmaktadır.($\bar{x}=2,61$)", 24. maddede "Öğrenci sosyal kulüplerinin çalışmaları son derece aktiftir($\bar{x}=2,98$)", 25. maddede "Annem ve babam bana şiddet uygularlar($\bar{x}=1,90$)", 26. maddede "Ailem sorunlarımla ilgilenir($\bar{x}=2,03$)", 27. maddede "Annem ve babam benim yanında birbirlerine şiddet uygulamaktadır($\bar{x}=2,10$)", 28. maddede "Ailemde maddi imkânsızlıklardan kaynaklanan sorunlar bende öfke oluşturur($\bar{x}=2,07$)", 37.maddede "İnternet kafelerde ya da herhangi bir yerde internette kavga-

dövüş içerikli oyunlar oynamam($\bar{x}=2,11$)", 38. maddede "Şiddet içerikli film ve dizileri izlemem($\bar{x}=2,20$)".

En yüksek değerler; 1. maddede "Kesici yaralayıcı aletleri okula getirmemem hususunda Sosyal Bilgiler öğretmenim gerekli uyarılarda bulunmaktadır($\bar{x}=4,14$)", 7. maddede "Bazı arkadaşlarım birbirlerine lakap takma veya küçük düşürücü hakaret ve küfürler söylemektedirler($\bar{x}=3,97$)", 9.maddede "Sosyal Bilgiler ders kitaplarında şiddet ile ilgili bölümlerde öğretmenim gerekli açıklamalar yapmaktadır($\bar{x}=3,70$)", 14.maddede "Televizyonda şiddet içerikli film ve dizilerin varlığı beni olumsuz etkilemektedir($\bar{x}=3,78$)", 15.maddede "Okullarda rehberlik servisi şiddet gösteren öğrencilere yönelik çalışmalar yapmaktadır($\bar{x}=3,74$)", 17. maddede "Görsel basında (televizyon, gazete, sinema vs) şiddetin engellenmesine yönelik olarak tv programlarının hazırlanması gerekmektedir($\bar{x}=3,93$)", 34.maddede "Sosyal Bilgiler öğretmenim şiddet gösteren öğrencilerin velilerini çocukları hakkında bilgilendirmektedir($\bar{x}=3,71$)", 36.maddede "Sosyal Bilgiler öğretmenim öğrencilere iyi bir vatandaş olmalarını sağlayacak eğitimler vermektedir($\bar{x}=3,92$)".

Öğrenci görüşlerine ait olumlu değerler; 1.maddede "Kesici yaralayıcı aletleri okula getirmemem hususunda Sosyal Bilgiler öğretmenim gerekli uyarılarda bulunmaktadır($\bar{x}=4,14$)", 16.maddede "Okulumuz programlarının içerisine öğrencilerin iyi birer vatandaş olmalarını sağlayacak eğitimleri yerleştirmiştir($\bar{x}=3,50$)", 20.maddede "Okuldaki herkesin okulu sahipleneceği ve orada olmaktan hoşlanacağı bir atmosfer bulunmaktadır($\bar{x}=3,75$)", 22.maddede "Öğrencilerin kendi aralarında birbirlerine lakap veya küçük düşürücü hakaret ve kötü sözlerin engellenmesine yönelik rehber öğretmenim gerekli uyarı ve yardımlarda bulunmaktadır($\bar{x}=3,63$)", 23.maddede "Başarısız olduğum derslerde başarısızlığımın nedenleri araştırılmaktadır ve bu konuda öğretmenlerim tarafından gerekli çalışmalar yapılmaktadır($\bar{x}=3,62$)", 25.maddede "Annem ve babam bana şiddet uygularlar($\bar{x}=1,90$)", 27.maddede "Annem ve babam benim yanında birbirlerine şiddet uygulamaktadır($\bar{x}$

=2,10)", 28.maddede "Ailemde maddi imkânsızlıklardan kaynaklanan sorunlar bende öfke oluşturur($\bar{x}=2,07$)", 34.maddede "Sosyal Bilgiler öğretmenim şiddet gösteren öğrencilerin velilerini çocukları hakkında bilgilendirmektedir($\bar{x}=3,71$)", 35.maddede "Okulumuz problemi iyi bilen ve bu problemi çözmek için bilgiler toplamış ve bunları değerlendirmiş bir okuldur($\bar{x}=3,69$)", 36.maddede "Okulumuz öğrencilere iyi bir vatandaş olmalarını sağlayacak eğitimler vermektedir($\bar{x}=3,92$), 31.maddede "Sosyal Bilgiler öğretmenim öğrencilerin sosyal ve duygusal ihtiyaçlarını da karşılamaya önem verir($\bar{x}=3,52$)".

Öğrenci görüşlerine ait olumsuz değerler; 5.maddede "Sosyal Bilgiler derslerinde şiddet ile ilgili kitapçık, broşür hazırlanarak dağıtımı yapılmaktadır($\bar{x}=2,18$)", 6.maddede "Sosyal Bilgiler derslerinde öğrenciler şiddeti önlemeye yönelik sınıf ve okul içi sosyal faaliyetlere katılımı yapılmaktadır($\bar{x}=3,56$)", 7.maddede "Bazı arkadaşlarım birbirlerine lakap takma veya küçük düşürücü hakaret ve küfürler söylemektedirler($\bar{x}=3,97$)", 11.maddede "Okulların pansiyon, okul bahçesi, kantin, atölye, laboratuvar, yemekhane, tuvaletler, okul eklentileri, okul servis araçlarının bekleme yer ve birimlerde denetimleri yeterlidir($\bar{x}=2,43$)", 13.maddede "Okul kuralları belirlenirken görüşlerim alınmaktadır($\bar{x}=2,61$)", 14.maddede "Şiddet içerikli film ve dizilerin varlığı beni olumsuz etkilemektedir($\bar{x}=3,78$)", 17.maddede "Görsel basında (televizyon, gazete, sinema vs) şiddetin engellenmesine yönelik olarak tv programlarının hazırlanması gerekmektedir($\bar{x}=3,93$)", 18.maddede "Mafya içerikli sinema ve dizilerde ki kahramanlar beni etkilemektedir($\bar{x}=3,66$)", 26.maddede "Ailem sorunlarımla ilgilenir($\bar{x}=2,03$)", 33.maddede "Sınıf içinde ya da okul içinde arkadaşları ile eşit sorumluluklar almayan, farklı davranılan çocuklar şiddet davranışları göstermekte yada şiddetin hedefi olabilmektedirler($\bar{x}=3,12$)", 37.maddede "İnternet kafelerde yada herhangi bir yerde internette kavga-dövüş içerikli oyunlar oynamam($\bar{x}=2,11$)", 38.maddede "Şiddet içerikli film ve dizileri izlemem($\bar{x}=2,20$)".

Tablo 2: Öğrenci Görüşleri anketi ile cinsiyet t-testi sonuçları

Faktörler	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Öğrenci	Kız	221	3,1691	,48017	498	,387	,699*
	Erkek	279	3,1562	,25104			

* $p > .05$

Tablo 2'e göre öğrencilerin şiddet ölçeği ile cinsiyet değişkenini dikkate aldığımızda kız öğrencilerin ($\bar{X}=3,16$), erkek öğrencilere ($\bar{X}=3,15$) göre daha olumlu görüş ortaya koydukları gözlemlenmiştir. Tabloda yer alan ölçeğin faktörleri üzerinde yapılan bağımsız t-testi sonuçlarında öğrencilerin cinsiyetinin faktörler üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığını göstermektedir ($t(498)=,387, p>.05$).

3. Tartışma

Yaptığımız bu çalışmaya göre kız öğrenciler ($\bar{X}=3,16$), erkek öğrencilere ($\bar{X}=3,15$) göre şiddete yönelik davranışlara daha az başvurdukları gözlenmiştir. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla zorbalık eğiliminde oldukları tespit edilmiştir. Bizim çalışmamıza benzer olan çalışmalarda da bu durum, erkeklerin kız öğrencilere göre daha fazla zorbalık yaptığını ortaya koymaktadır. Bizim araştırmamız ile daha önce bizim ülkemizde ve diğer ülkelerde yapılmış araştırmaların sonuçlarının birbiri ile tutarlık gösterdiği görülmektedir (Çalık, vd., 2010).

Araştırmaya katılan öğrencilerin %82,8'i Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kesici yaralayıcı aletleri okula getirmemeleri hususunda gerekli uyarılarda bulunduğunu ifade ederken, öğrencilerin %68'i Sosyal Bilgiler derslerinde şiddet ile ilgili kitapçık, broşür hazırlanarak dağıtımının yapılmadığını ifade etmişlerdir. Ayrıca araştırmaya katılan öğrencilerin %56,8'i Sosyal Bilgiler derslerinde öğrenciler şiddeti önlemeye yönelik sınıf ve okul içi sosyal faaliyetlere katılımının sağlandığını ifade ederken, öğrencilerin %72,4'ü bazı arkadaşlarının birbirlerine lakap takma veya küçük düşürücü hakaret ve kötü sözler söylediklerini ifade etmişlerdir. Bu verilere bakarak eğitimcilerin dikkate alması gereken en önemli husus zorbalık türlerinin eğitim düzeylerine ve yasalara göre farklılık gösterdiğinin bilinmesidir. İlköğretim öğrencilerinde fiziksel zorbalık daha sık gözlenirken, ancak yaşça daha büyük olan ortaöğretim öğrencilerinde ise sözel ve sosyal zorbalık daha yaygın olarak gözlenmektedir. Buna göre ilköğretimdeki eğitimciler, daha çok akranına vurma, tekmeleme, tokat atma, yumruklama gibi zorbalığın fiziksel boyutlarını önlemeye yönelik rehberlik etkinliklerine ağırlık verirken, orta öğretimde ise söylenti yayma, dedikodu, alay etme gibi zorbalığın sözel boyutuna yönelik rehberlik etkinliklerine ağırlık vermeleri gerekmektedir (Totan, 2007). Yapmış olduğumuz bu çalışmada isim takma, alay etme gibi sözel zorbalık ve sözel

kurbanlık türlerinin daha yaygın olduğu, bunları itme, dövme gibi fiziksel zorbalık türlerinin izlediği tespit edilmiştir. Elde ettiğimiz bu bulgular yurt dışında ve ülkemizde yapılan bazı araştırma bulgularıyla ortaklık göstermektedir. Totan ve Yöndem' in yapmış olduğu çalışmada öncelik sırasına göre sözel, fiziksel, duygusal ve cinsel içerikli zorbalık türlerinin gözlemlendiğini belirtmektedir. Yaşın ilerlemesi ile birlikte doğrudan zorbalığın yerini söylenti çıkarma, isim takma, alay etme gibi daha dolaylı zorbalık türlerine bıraktığını vurgulamaktadır. Burada orta öğretime devam eden öğrenciler ve özellikle kızlar arasında sözel ve sosyal zorbalığın daha fazla tercih edildiğini belirtmektedirler. Ayrıca sözel ve sosyal zorbalık türlerinin diğer zorbalık türlerine göre daha yüksek oranlarda çıkmasının olası nedenlerinin çocukluktan itibaren yetişkinlerin fiziksel zorbalık türlerine açık ve belirgin tepki gösterirken, sözel ya da sosyal zorbalığı pek fazla önemsememeleri hatta zaman zaman pekiştirmeleri, zorbalığı başlatanın belirlenememesi, çabuk yayılması ve giderek artması ihtimal olarak değerlendirilmiştir. Bir başka dikkate değer olası nedende ergenlerin sözel ve sosyal zorbalık türlerini diğer zorbalık türlerine oranla daha az zarar verici ve daha masum olarak görmeleri olarak ifade edilmiştir(Totan, Yöndem, 2007). Uzbaş'ın yaptığı psikolojik danışmanlara yönelik yaptığı çalışmada deneklerin % 17,5'i saldırganlık ve şiddeti önlemek için öfke yönetimi ve % 15'i çatışma çözümü eğitimi grup rehberliği çalışmaları yaptıklarını ifade etmiştir. Elbette ki burada da yorumlandığı üzere sorunların zamanında ve uzman kişilerce çözümlenebilmesi için bu oranın daha yüksek olması gerekmektedir(Uzbaş, 2009)

Araştırmaya katılan öğrencilerin %60,6'sı Sosyal Bilgiler ders kitaplarında şiddet ile ilgili bölümlerde öğretmenlerinin gerekli açıklamalar yaptığını ifade ederken, Araştırmaya katılan öğrencilerin %58'i okullarının pansiyon, okul bahçesi, kantin, atölye, laboratuvar, yemekhane, tuvaletler, okul ek binaları, okul servis araçlarının bekleme yer ve birimlerde denetimlerin yeterli olmadığını ifade etmişlerdir. Ayrıca öğrencilerin %37'sine göre okul güvenliği için gerekli tedbirler yeterince alınmamaktadır. Bu durumların tespiti esnasında öğrencilerin yaşadıkları problemleri öğretmenleriyle yeterince paylaşmadıkları da gözlenmiştir. Okul ikliminin olumlu olduğu bir okulda öğrencilerin sorunlarını öncelikle okuldaki yetişkinlere anlatması beklenmektedir. Pişkin'in yaptığı çalışmaya göre öğrencilerin sadece %6'sı zorbalığa uğradığını öğretmenlerine anlattığını söylerken öğretmenlerin %62,1'i öğrencilerin bu durumu ilk önce kendilerine anlattığını ifade etmiştir. Aradaki fark dikkat çekicidir ve güvenlik algıları söz konusu olduğunda hem öğretmenler hem de öğrenciler sınıfı en güvenli yer olarak belirtmişlerdir. Zorbalığın en sık rastlandığı yer olarak da okul bahçesini göstermişlerdir. Bu da bize öğrencilerin kendilerini en güvende hissettikleri yer olarak sınıfı işaret etmiştir. Ülkemizde ilköğretim okullarında 1154 öğrenci üzerinde yapılan bir çalışmada her üç öğrenciden birinin (%35) düzenli olarak zorbalığa uğradığı

belirtilmiştir(Pişkin, 2004). Gene ülkemizde yapılmış temel amacı aile içinde çocuğa yönelik şiddetin görülme sıklığını saptamak olan bir başka çalışmada, ilköğretim 5. ve 8. sınıf öğrencilerine anket aracılığıyla ulaşılmış, bu öğrencilere “ne sıklıkta ve kimler tarafından fiziksel şiddete maruz kaldıkları” sorulmuştur. Öğrencilerin %74’ü hayatlarında en azından bir kez fiziksel şiddete maruz kaldıklarını bildirmişlerdir. Bu öğrencilerden %23’ü babalarının, %20’si arkadaşlarının, %16’sı annelerinin ve %14’ü ise öğretmenlerinin kendilerine fiziksel şiddet uyguladıklarını ifade etmişlerdir (Elmacı, 2009). İzmir ilimizdeki bir ilköğretim okulunda 7.sınıflarla bir yıl boyunca yürütülen “Şiddet Karşıtı Eğitim Programı-SKEP” uygulaması sonucunda, deney grubu öğrencilerinin çatışma çözme puanlarının eğitim öncesine göre yükseldiğini, şiddet eğilimi puanlarının anlamlı düzeyde azaldığı belirlenmiştir. Diğer yandan öğrencilerin şiddet davranışı puanlarında eğitim öncesine göre anlamlı bir fark olmamasına karşın, öğrencilerin şiddet içeren davranışlarında azalma olduğu belirtilmiştir. Ayrıca öğrencilerin zorbalığa karşı kendilerini güvende hissedebilmeleri için, zorbalığa karşı arkadaşına yardım etme, yalnız kalmama ve yetişkinden yardım alma gibi uygulamalara yer verilerek zorbalığın en aza indirgenmesi düşünülmüştür(Bilgin, 2007). Birçok araştırmada zorbalığın yaşandığı yerler olarak okul bahçesinde zorbalığa maruz kalma durumunun ilk sırada yer aldığı ortaya çıkmıştır. Sınıfta ise öğrencilerin birbirleriyle en fazla iletişim kurdukları ve en çok bir arada buldukları mekânlarda yaşanan zorba davranışlar göstermesinin kontrol altına alınması ve bunu önlemeye yönelik uygulamalar geliştirilmesi gerekmektedir. Özkan ve Çifci’ye göre öğrenciler tarafından öğretmenlerden yardım almada yeterlilik söz konusu iken okul rehberlik servisleri yeterli görülmemiştir(Özkan, Çifci, 2010). Bütün bu değerlendirmelere ve Yöndem ile Totan’ın yaptığı araştırmaya baktığımızda, zorbalık davranışlarında öğrencilerin yer alma oranının kısmen yüksekliği (%27,23) ülkemiz açısından ne kadar önemli bir problem olduğunu ve okullarımızda bu durumun küçümsenemeyecek kadar yaygın olduğunu bize göstermektedir(Yöndem,Totan, 2010).

Araştırmaya katılan öğrencilerin %53,3’ü okul kuralları belirlenirken görüşlerinin alındığını ifade ederken, öğrencilerin %61,8’i Sosyal Bilgiler öğretmenim şiddet gösteren öğrencilere yönelik çalışmalar yapmakta olduklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca araştırmaya katılan öğrencilerin %51,4’üne göre “okul, programlarının içerisinde öğrencilerin iyi birer vatandaş olmalarını sağlayacak eğitimleri yerleştirmiştir” ifadesini söylerken, öğrencilerin %51,4’ü görsel basında (televizyon, gazete, sinema vs) şiddetin engellenmesine yönelik olarak televizyon programlarının hazırlanmasının gerekmekte olduğunu görüşündedirler. Bunların yanı sıra araştırmaya katılan öğrencilerin %64,2’si okuldaki herkesin okulu sahipleneceği ve orada olmaktan hoşlanacağı bir atmosfer bulunduğu görüşündedirler. Yaptığımız bu çalışmada ulaşılan sonuçlardan en önemlisi okul ikliminin zorbalık ile olumsuz ilişkili olduğudur. Okul ikliminin olumlu özellikler taşıması öğrencilerin zorbalık düzeyinde

azalmaya neden olmaktadır. Bu durum diğer bir ifadeyle öğretmen davranışlarının destekleyici, öğrenme ortamının başarı odaklı olduğu, akran ilişkilerinin olumlu ve öğrencilerin kendini güvende hissettiği bir okul ortamı öğrencilerin zorbalık davranışlarının azalmasını sağlamaktadır.Yapılan bir çalışmada olumlu okul ikliminin olduğu okullarda öğrencilerin yardım davranışların ödüllendirilmesi ve özgeci yardım davranışları olan akranlarla ilişkide bulunmaları, çocukların şiddete karşı koruyucu olacağı ifade edilmiştir(Çalık, vd., 2010). Bu tür araştırmalar ilköğretim okullarında zorbalığın ortaöğretim okullarına oranla daha yaygın olduğunu yansıtmaktadır. İngiltere’de yapılan bir araştırmada, 5. sınıf düzeyindeki öğrencilerin %51’inin, 8. sınıfın düzeyindeki öğrencilerin ise %28’nin zorbalığın içinde yer aldığı görülmüştür. Burada kız öğrenciler erkek öğrencilere oranla zorbalığa daha fazla maruz kalmaktadır. 5. Sınıf düzeyinde daha çok isim takma gibi zorbalığın sözel boyutu yaygınken 8. sınıf düzeyinde ise fiziksel zorbalık daha yaygın olarak görülmektedir. Sosyal yalıtım, dedikodu, hakkında söylenti yayma gibi zorbalık türleri ise her iki cinsiyet grubu tarafından benzer oranda yaygınlık göstermektedir(Oliver ve Candappa, 2003; akt: Totan, 2007). Bu konuda yapılanı benzer bir araştırmada erkeklerin kızlara oranla daha çok zorbalığa katıldığını, kızların ise daha çok kurban olduklarını belirtmiştir. Yine bu öğrencilerin %35’i kurban, %30’u zorba/kurban (hem zorba hem de kurban olma durumu) ve %6’sınında zorba olduğu bulunmuştur. Zorbalık türlerine göre bakıldığında ise, kurbanların %34’ünün fiziksel zorbalığa, %29’unun sözel zorbalığa, %21’in dolaylı zorbalığa ve %11’inin ise eşyalarının zarar görmesi şeklinde zorbalığa maruz kaldıklarını belirtilmiştir. Ayrıca bir başka çalışmada zorbalık doğrudan zorbalık (direct bullying) ve dolaylı zorbalık (indirect bullying) olarak da sınıflandırılmıştır(Totan, 2007). Bütün bu çalışmalar bizim yapmış olduğumuz çalışmanın sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin %60’ı öğrencilerin kendi aralarında birbirlerine lakap veya küçük düşürücü hakaret ve kötü sözlerin engellenmesine yönelik olarak rehber öğretmenin gerekli uyarı ve yardımlarda bulunduğunu ifade etmişlerdir. Ama buna rağmen bu durum öğrenciler arasında en çok görülen zorbalıklar arasında yer almaktadır. Bununda birçok nedeni olabilir. Bunların başında yeterli rehberlik hizmetlerinin verilememesi ve yeterli rehberlik elamanının bulunmaması sayılabilir. Ayrıca empati eğitim programının psiko-eğitimsel boyutu dikkate alınarak, okul rehberlik hizmetleri kapsamında, zorba davranışları önlemeye ilişkin etkinliklerin düzenlenmemesi gösterilebilir. Bunun içinde ilköğretim okullarında görev yapan psikolojik danışmanlara ve sınıf rehber öğretmenlerine empati, sosyal beceri, öfkeyle başa çıkma gibi konularda beceri kazanmaları için hizmet içi kurslar verilebilir. Bunların yanı sıra yapılacak çalışmalarda çocukların davranışlarındaki değişim, doğal ortamlarda gözlenerek daha ayrıntılı verilere ulaşılabilir ve elde edilen bu veriler doğrultusunda yeni tedbirler alınabilir(Şahin, Akbaba, 2010).

Araştırmaya katılan öğrencilerin %56,2’si başarısız oldukları derslerde

başarısızlıklarının nedenlerinin araştırıldığı ve bu konuda öğretmenleri tarafından gerekli çalışmalar yapıldığını ifade ederken, öğrencilerin %80,2'si anne ve babalarının kendilerine şiddet uygulamadığını ifade etmişlerdir. Ama burada geriye kalan %20 küçümsenmeyecek bir rakamdır. Bunun içinde bir takım tedbirlerin alınması gerekmektedir. Özellikle aile içinde annenin öfke ve saldırganlığa maruz kaldığı durumlarda, çocuğun örselenmesi ve annenin şiddetine maruz kalması ihtimal dâhilindedir. Bu durum Özmen'e göre; çocuğun şiddet gören annenin yeterli annelik yeteneklerini kaybetmesinden dolayı ihmale uğrama ile sınırlı görülmemektedir. Nitekim bununla ilişkili olarak fiziksel şiddete maruz kalan annelerde psikiyatrik bozuklukların, özellikle depresyon oranının yüksekliği çocuklarda bulunduğu ortamın havasındaki çökkünlük duygularını içselleştirmeye neden olabileceği vurgulanmıştır(Özmen, 2004).

Araştırmaya katılan öğrencilerin %73,6'sı anne ve babalarının kendilerinin yanında birbirlerine şiddet uygulamamakta olduğunu ifade ederken, öğrencilerin %72,4'ü "ailem sorunlarımla ilgilenmiyor" demişlerdir. Yanlarında şiddet uygulanmadığını söyleyenlerden geriye kalan bir oran önemsenecek boyuttadır. Bunun için aile fertlerinin birbirlerine çocukların yanında şiddet uygulamaması gerekir. Aileyi ilgilendiren ortak kararlara çocuklarında katılması sağlanmalıdır. Ayrıca *"Aileler çocuklarına aşırı ilgi ve aşırı baskı uygulamamalıdır. Demokratik tutum içinde olmalıdır. Ailede çocuğa da söz hakkı tanınmalıdır. Bu yapılmadığı takdirde çocuğun, farklı ortamlarda şiddet ve zorbalık kullanarak kendisini ispatlamaya çalışması söz konusudur. Aileler çocuklarını geleneksel bilgilerle değil, bilimsel bilgilerle yetiştirmelidir*(<http://www.turkhukuk sitesi.com/showthread.php?t=7118>).

Araştırmaya katılan öğrencilerin %70,4'ü kendilerinde ailelerindeki maddi imkânsızlıklardan kaynaklanan sorunların öfke oluşturduğu ifadesini kullanırken, öğrencilerin %73,2'sine göre "Sosyal Bilgiler öğretmenleri öğrencilere iyi bir vatandaş olmalarını sağlayacak eğitimleri vermektedir" şeklinde ifade kullanmışlardır. Öğrencilerin %62,4'üne göre "Sosyal Bilgiler öğretmenleri şiddet gösteren öğrencilerin velilerini çocukları hakkında bilgilendirmektedirler" denilirken, öğrencilerin %62,2'sine göre "okullar problemi iyi bilen ve bu problemi çözmek için bilgiler toplamış ve bunları değerlendirmiş bir okuldur" ifadesini kullanmıştır. Yine bu araştırmaya katılan öğrencilerin %71,6'sına göre "internet kafelerde ya da herhangi bir yerde internette kavga-dövüş içerikli oyunlar oynamamaktadır" denilirken, öğrencilerin %71,2'si şiddet içerikli film ve dizileri izlediklerini, öğrencilerin %65,2'si televizyonda şiddet içerikli film ve dizileri izlediklerini ve bu film ve dizilerdeki kahramanların kendilerini %59,6 oranında olumsuz etkilediğini söylemişlerdir. Yaptığımız bu çalışmada; çocuklara mafya içerikli sinema ve dizilerdeki kahramanların bir yaşam modeli olarak sunulmasının, öğrencilerin bu film ve dizileri izlemesi durumunda ise şiddet duygusunu arttırdığı tespit edilmiştir. Bu durumun önlenmesi için ailelerin şiddet içeren televizyon

veya benzer programların çocuklar tarafından izlemelerini engellenmeleri gerekmektedir(Deveci, Karadağ, Yılmaz, 2008). Arslan, Ünal, Güler ve Kardeş'in yaptığı bir çalışmada televizyon yoluyla nakledilen mesajların özellikle çocukların algı ve davranışlarını etkilediği ifade edilmektedir. Bunun içinde ailelerin ve çocukların bu tür yayınlardan olumsuz şekilde etkilenmelerini engellemek gerekmektedir. Aile ve çocukların televizyon izleme alışkanlıklarının belirlenmesi ve çeşitli çalışmalarla farklı boyutlarının analiz edilmesi ve çıkan sonuçlara göre eğitilmeleri ve yönlendirilmeleri için gerekli rehberlik hizmetlerinin verilmesi gerekmektedir(Arslan, Ünal, Güler ve Kardeş, 2006).

Ailenin yanı sıra okulla ilintili olarak ortaya çıkan sorunları şu şekilde sıralamak mümkündür. Okulda öğrenciler arasında yaşanan sorunlar, öğrencinin okuldan atılması veya öğrenciye verilen disiplin cezaları, okuldaki kız arkadaş sorunları, öğretmenlerle yaşanan sorunlar ve başarısızlık gibi nedenlerdir. Bütün bu davranışlar okuldaki şiddet davranışını besleyen unsurlar olarak etkili olmaktadır. Özellikle okullardaki kız meselesi, oldukça yaygın olarak gerçekleşen bir şiddet nedenidir. Evlenme teklifinin kabul edilmemesi, yaşanan taciz olayları, kız arkadaşının rahatsız edilmesi bahanesi, karşılıksız aşk, aynı kıza birden fazla kişinin ilgisi gibi etkenler özellikle ergenler ve gençler arasında yaşanan bu şiddet eylemlerinin önemli gerekçeleri olarak sunulmaktadır (Kızmaz, 2006).

4.Sonuç ve Öneriler

Araştırma sonucunda öğrenciler şiddete karşı yapılan çalışmalar ile ilgili olarak birçok boyuttan olumlu görüş bildirdiği gözlenmektedir. Ancak öğrencilerin şiddet algılarını etkilemede şu faktörlerin önemli etkenler olduğu tespit edilmiştir.

- Sosyal Bilgiler derslerinde şiddet ile ilgili kitapçık, broşür hazırlanarak dağıtımının yapılmasının yetersiz olması,
- Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilerin şiddeti önlemeye yönelik sınıf ve okul içi sosyal faaliyetlere katılımının az olması,
- Bazı öğrencilerin birbirlerine lakap takma veya küçük düşürücü hakaret ve kötü sözler söylemeleri,
- Okulların pansiyon, okul bahçesi, kantin, atölye, laboratuvar, yemekhane, tuvaletler, okul eklentileri, okul servis araçlarının bekleme yer ve birimlerde denetimlerinin yetersiz oluşu,
- Okul kuralları belirlenirken öğrencilerin görüşlerinin alınmaması,
- Sınıf içinde ya da okul içinde öğrencilerin eşit sorumluluklar paylaşması,
- Ailelerin çocuklarının sorunları ile yeterince ilgilenmemesi,
- Görsel basında (televizyon, gazete, sinema vs) şiddetin engellenmesine yönelik televizyon programlarının yetersizliği,
- Mafya içerikli sinema ve dizilerde ki kahramanların bir yaşam modeli

olarak gösterilmesi,

- Öğrencilerin internet kafelerde ya da herhangi bir yerde internette kavga-dövüş içerikli oyunlar oynaması,
- Şiddet içerikli film ve dizilerin izlenmesi çocukları ve gençleri olumsuz etkilemesi

Yaptığımız bu çalışmada çıkan bu sonuçlara göre uzmanlar ve yetkili kişiler derhal bir takım önlemler almak zorundadır. Yoksa okullarımızda yetiştirmekte olduğumuz ve aynı zamanda geleceğimiz dediğimiz çocuklarımız maalesef bir takım olumsuz davranışlar edineceklerdir ki buda onların gelişimlerini olumsuz etkileyecektir. Bu olumsuz durumun giderilebilmesi için şu önlemleri alabiliriz.

- Okullarımızda çocuklarımızın işine yarayacak şiddeti önlemeye yönelik kitap ve broşürler hazırlanmalı ve dağıtımı yapılmalı.
- Şiddeti önlemeye yönelik etkinlikler düzenlenmeli ve bu etkinliklere katılımın sağlanması için gerekli olan önlemler alınmalı.
- Okul içerisinde ve dışındaki çocuklar arasındaki iletişimi güçlendirici tedbirler alınmalı ve birbirlerine güzel sözlerle hitap etmeleri teşvik edilmeli.
- Okul içerisinde ve dışında şiddetin uygulanabileceği düşünülen yerler denetlenmeli ve buralarda gerçekleştirilecek eylemlerin en aza indirgenmesi sağlanmalı.
- Ailelere yönelik bilinçlendirici programlara yer verilmeli ve aileler bu konularda bilinçlendirilmeli. Ailelerin çocuklarının problemleriyle daha yakından ilgilenmesi sağlanmalı.
- Okul içerisinde ve aile ortamında alınacak kararlara çocuklarında katılması sağlanmalı.
- Görsel ve yazılı basının şiddet içerikli yayınlara yönelik göstermeleri gereken itinanın artırılması sağlanmalı, gerekirse onlarla birlikte ortak programlar hazırlanmalı. Bu önemi göstermeyen basın kuruluşların ilgili kurumlarca uyarılması sağlanmalı. Hatta mümkünse hazırlanacak programların uzman kişilerin(Psikolog, Sosyolog, Pedagog v.b. gibi) kontrolünden geçtikten sonra gösterime sunulması sağlanmalı. Böylece şiddet içerikli film ve dizilerin olumsuz etkileri en aza indirgenebilmelidir.

Kaynakça

-
- Arslan, F., Ünal, A.S., Güler, H., Kardaş, K., (2006). Okul Çağı Çocuklarının Televizyon İzleme Alışkanlıklarının İncelenmesi, *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 5(6), 391-401.
- Bell, R.A. (2001). Primary Prevention of School-Based Violence: A Developmental Risk And Resilience Model For School Psychologists, *The California School Psychologist*, 6, 61-68.
- Bilgin, A.(2007). İlköğretim Öğrencilerine Yönelik Bir Zorbalık Karşıtı Program

- Uygulaması: Okulu Zorbalıktan Arındırma Programı, *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 3(2), 207-227.
- Oliver, C. ve Candappa, M. (2003). *Tackling Bullying: Listening to the views of children and young people*, Londra: Thomas Coram Research Unit Institute of Education.
- Deveci, H., Karadağ, R., Yılmaz, F.(2009). İlköğretim Öğrencilerinin Şiddet Algıları, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(24), 351-368.
- Elmacı, F. (2009). Çocukların Korunması ve Refahlarının Arttırılmasında Okulun Rolü: İngiltere Örneği, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Kış,7(1), 69-84.
- Funk, J. B., Baldacci, H. B. (2004). Tracie Pasold & Jennifer Baumgardner, Violence Exposure in Real-Life, Video Games, Television, Movies, and The Internet: Is There Desensitization?, *Journal Of Adolescence*, 27, 23-39.
- Kızmaz, Z. (2006). Şiddetin Sosyo-kültürel Kaynakları Üzerine Sosyolojik bir Yaklaşım, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Fırat University Journal of Social Science*,(16)2, 247-267.
- Kimmel, M. S., Mahler, M. (2003). Adolescent Masculinity, Homophobia, and Violence, Violence is One of the Most Urgent Issues Facing Our Nation's Schools, *American Behavioral Scientist*, 46(10):1439-1458.
- Koruklu, N.Ö.(2006). Eğitimde Arabuluculuk ve Okulda Arabuluculuk Sürecinin işleyişine ilişkin Bir Model, *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 11-20.
- Liang, H., Flisher, A. J., & Lombard, C. J. (2007). Bullying, Violence, and Risk Behavior in South African School Students, *Child Abuse & Neglect*, 31,161-171.
- Mathews, T., Dempsey, M., Overstreet, S. (2009). Effects Of Exposure To Community Violence On School Functioning: The Mediating Role Of Posttraumatic Stress Symptoms, *Behaviour Research and Therapy*, 47, 586-591.
- Özmen, S.K. (2004). Aile İçinde Öfke ve Saldırganlığın Yansımaları, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(2), 27-39.
- Şahin, M., Akbaba, S.(2010). İlköğretim Okullarında Zorbacı Davranışların Azaltılmasına Yönelik Empati Eğitim Programının Etkisinin Araştırılması, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(1), 331-342.
- Totan, T.(2007). Okulda Zorbalığı Önlemede Eğitimcilere ve Ebeveynlere Öneriler, *AİBÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2),190-202.
- Totan, T., Yöndem, Z.D. (2007). Ergenlerde Zorbalığın Anne, Baba ve Akran İlişkileri Açısından İncelenmesi, *Ege Eğitim Dergisi*, 8(2),53-68.
- Uzbaş, A.(2009). Okul Psikolojik Danışmanlarının Okulda Saldırganlık Ve Şiddete Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Aralık, 9(18), 90-110.
- Yüksel, S.(2003).Öğrencilerin Öğretme-Öğrenme Sürecine Yönelik Direnç Davranışları, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, XVII(1), 235-251.
- İnternet Kaynakça*
- Çalık, T., Özbay, Y., Erkan, S., Kurt, T., Kandemir, M., İlköğretim Okullarında Okul İklimi, Zorbalık ve Prososyal Davranışlar Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi, <http://oc.eab.org.tr/egtconf/Pdfkitap/Pdf/415.Pdf>
- Goldberg, A.J., Toto, J.M., Kulp, H.R., Lloyd, M. E., Gaughan, J.P., Seamon, M.J. Charles, S. P. (2009). An Analysis Of Inner-City Students' Attitudes Towards Violence Before and After Participation in the "Cradle To Grave" Programme, *Injury, Int. J. Care Injured* Xxx, Xxx-Xxx. <http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.Php?T=7118> Erişim tarihi: 20.05.2010

- Duman, F.(2010). Okullarda Şiddete Bir Bakış, <http://www.sucveceza.com/yazi-381.html>, Erişim tarihi: 20.05.2010
- Özkan, Y., & Çifci, E.G.(2010). Düşük Sosyo-Ekonomik Düzeydeki İlköğretim Okullarında Akran Zorbalığı, *İlköğretim Online*, 9(2), 576-586, 2010. [Online]: [Http://ilkogretim-Online.Org.Tr](http://ilkogretim-Online.Org.Tr)
- Yıldız, E.Ç., Sümer, Z. H. (2010). Okul Öncesi Çocuklar ve Şiddet: Tanık ve Kurban Olma Düzeyleri, *İlköğretim Online*, 9(2), 630-642, 2010. [Online]: [Http://ilkogretim-Online.Org.Tr](http://ilkogretim-Online.Org.Tr)
- Yöndem, Z.D., Totan, T., Ergenlerde Zorbalık ve Stresle Baş Etme, <http://egitim.cukurova.edu.Tr/efdergi/download/102.Pdf>, Erişim tarihi: 20.05.2010.